

Χριστούγεννα: Θυμόμαστε τον Παπαδιαμάντη

24/Δεκ/2019 08:00

Του Γιώργου Ι. Κωστούλα

Πέντεσεβαστικές αναφορές στον άγιο των γραμμάτων μας, αναθρώσκουσες με χαρίεσσα οσμήν ευωδίας πνευματικής. Εν είδει, "φωνής εκ βαθέων αναβαίνουσας, ως (...) μελωδία ανερχομένη επί πτίλων αύρας νυκτερινής (...)".

1. Τσακισμένος από το χαμαλί της βιοποριστικής γραφής τα χρόνια εκείνα (μετέφραζε τον Thomas Gordon, History of the Greek Revolution, Edinburgh, 1832), ο Παπαδιαμάντης έγραφε του Γιάννη Βλαχογιάννη στις 2 Ιανουαρίου 1904, από τη Σκιάθο: "Ο λιχανός (ο δείκτης) της δεξιάς μου έχει δαρμούς και πόνους και τα δυο μου άλλα δάκτυλα πάσχουσι σκλήρυνσιν του δέρματος. Η μέση μου πονεί..."

Εκατόχρονα αργότερα, ο Ζήσιμος Λορεντζάτος θα εκφράσει ταπεινόφρονα τη δική του "υβριστική" βαρυγκώμια: "Δαρμούς και πόνους, το αγιασμένο χέρι του, και να συμβεί σε εμένα, ώσπερεί τω εκτρώματι, να βαρυγκωμήσω συχνά για ένα ασήμαντο ατύχημα: μια φλεγμονή που έπαθα στο δεξί μου χέρι και που λέγεται τενοντοθηκίτιδα..." (Collectanea, Δόμος).

2. Ο Γεράσιμος Βώκος, εκδότης περιοδικών που φιλοξενούσαν κείμενά τους διηγείται μεταξύ άλλων: "Του όρθρου ψαλλομένου αντήχησεν εις γνήσιον βυζαντινόν μέλος περιπαθές και σεμνότατον, η φωνή του δεξιού ψάλτου, ψάλλοντος εκ του Κανόνος την στ' ωδήν του προφήτου Ιωνά:

‘Εβόησαν εν θλίψει μου προς Κύριον τον Θεόν.’ Και ανταπάντησεν μετ’ ολίγον ο αριστερός ψάλτης υπό τον αυτόν τόνον της μελωδίας, δι’ υποκόφου φωνής:

‘Και έλθοι προς σε η προσευχή μου, προς ναόν το άγιόν σου’.

Ήσαν δε οι ψάλται, ο Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης και ο Αλέξανδρος Μωραιτίδης, οι από Σκιάθου δίδυμοι διηγηματογράφοι και τρυφερώτατοι συγγραφείς.

Οπρώτος, και εν τη ‘Ακροπόλει’ συνάδελφος, είχε μεταρσιωθή εν τη εκπληρώσει των ιερών

τούτων καθηκόντων. Αίγλη απολύτου ευτυχίας εφώτιζεν την δασύτριχον μορφήν του με την σγουράν μαύρη γενειάδα και την ομοιόχρωμον πλουσία κόμην.

Ήτο αγνώριστος, και η μορφή εκείνη η τόσω σκυθρωπή κατά τας ώρας της εργασίας, εδῶ εις το γραφείον, εφαιδρύνετο υπεράνω του ιεροσαλτικού αναλογίου. Έψαλλε δε ο συγγραφεύς της 'Νοσταλγού' μετά ζέσεως και μετά πάθους αληθινού, εντείνων την φωνήν, τηρών τον χρόνον διαβιαίας καταφοράς της χειρός του επί του ερείσματος του στασιδίου, αλλά τηρών συγχρόνως και την τάξιν του ναού, οσάκις κανείς παρεξετρέπετο, ή εθορύβει, όταν συνέβαινεν ο λαμπαδάριος, ο καλός και αγαθός Χρηστοφίλης, να προστρέχει εις την εκπλήρωσιν των καθηκόντων του. Τότε ο Παπαδιαμάντης μετεβάλλετο εις αυστηρότατον επιτιμητήν και επεφώνει και επιτίμα και εκραύγαζεν" (Γιώργος Ζεβελάκης, περιοδικό Λέξη, Νο 162).

3. Πόσους και για πόσο καιρό θα συγκινούν ακόμα, τα διάσπαρτα ανά τη χώραν αλειτούργητα και ερημωμένα εκκλησάκια -μνημεία ενός ακόμα ζωντανού πολιτισμού!

Ένα απ' αυτά, και το βυζαντινό εικόνισμα του Προδρόμου που βρισκόταν κάποτε σε ξωκλήσι της Σκιάθου, το οποίο αναπολεί ο Παπαδιαμάντης το Πάσχα του 1893:

"[...]και ο ηγαπημένος μαθητής ήτο ακόμη εκεί, και συνέχαιρεν επί τη Αναστάσει, αν και πτυχή τις μερίμνης συνέστειλλε το υψηλόν μέτωπόν του, προβλέποντος ότι θρασύς ιερόσυλος έμελλε μετ' ου πολύ να τον αρπάση εκ της κόγχης του, δια να τον μεταφέρει εις Αθήνας και τον καθιδρύση, όχι εις ναόν και ολοκαύτωμα και θυσιαστήριον, όχι εις τόπον τού καρπώσαι, αλλά εις Μουσείον. Ύψιστε Θεέ! Εις Μουσείον, ως να είχε παύσει ν' ασκείται εις τον τόπον τούτον η χριστιανική λατρεία και τα σκεύη αυτής ν' ανήκον εις θαμμένον παρελθόν και να ήσαν αντικείμενον περιεργείας!.. Ίλεως γενού αυτοίς, Κύριε!" (Επισήμανση Γ.Σαββίδη, "Φύλλα- Φτερά", Ίκαρος).

4. Ο ποιητής και κριτικός Αναστάσιος Δρίβας καταθέτει τη μαρτυρία του από την επίσκεψή του, το 1929, στο δωματιάκι που νοίκιαζε ο Παπαδιαμάντης, "για 3 καν 5 δραχμές το μήνα", στη Δεξαμενή. Ξεναγός του η γριούλα σπιτονοικοκυρά, η Μαρουδιά η Κουμιώτισσα:

"Το δωμάτιό του είναι κάτω από μια ταρατσούλα, χωμένο πλάι σε μια πέτρινη σκάλα που κατεβαίνει σε μια μισοστρωμένη αυλή. (...) Στο τελευταίο σκαλί είχε ένα πηγάδι. Από την άλλη πλευρά του το φωτίζει ένα τόσο δα παραθυράκι, που στο σπασμένο τζαμιλίκι του κρέμεται κάποιο κουρτινάκι δίμυτο σκούρο. Μικρουλάκι όπως είναι και χαμηλό-χαμηλό έχει όψη κελιού. Έχει πορτούλα δική του και είναι τόσο μοναχικό, όπως και η ψυχή του!

-Όταν ήρθε δεν είχε τίποτε...μια βελέντζα άγρια σαν κι αυτές που υφαίνουν στα χωριά, διπλή πάνω σε δυο σανίδες με δυο στρίποδα...τα ρουχαλάκια του που άλλαζε...μια καρεκλούλα...και ένα κουτσό τραπέζι που είχα και του έδωσα, να! αυτό που βλέπεις αυτού στη γωνιά...

-Δεν είχε τίποτ' άλλο; Τίποτε βιβλία, χαρτιά;

-Ούτε εφημερίδα παιδί μου!"

5. Ετούτο το αποθησαύρισα έχει μεν εδῶ τη θέση του, αλλά για λόγους άλλης τάξεως. Για το ότι μας δείχνει το "πώς βιοτέον" του μεγάλου μας διηγηματογράφου. Γι' αυτή την αριστοκρατική πενία του βίου του.

Ο Παύλος Νιρβάνας τον θυμάται την περίοδο 1899-1902 που δούλεψε μαζί του στο Άστυ: "Μου μένει εντυπωμένη η πρώτη φορά, που είχε έρθει ν' αναλάβει υπηρεσία στο γραφείο. Ο κ. Κακλαμάνος, ο διευθυντής της εφημερίδας, αφού του μίλησε για τη δουλειά που είχε να κάνει, έφτασε με κάποια επιφύλαξη και στο ζήτημα της αμοιβής του:

- 'Ο μισθός σας θα είναι 150 δραχμές', είπε.

Ο Παπαδιαμάντης έμεινε σκεπτικός, σα να λογάριαζε κάτι.

- 'Μήπως είναι λίγα'; ρώτησε δειλά ο Κακλαμάνος, έτοιμος να αυξήσει το ποσό που είχε προτείνει.

- Πολλές είναι 150!', αποκρίθηκε ο ταπεινός των ταπεινών, πρίγκηπας των γραμμάτων μας, 'Με φθάνουν 100!'".

Αυτό το 'με φθάνουν 100'!: Τί μνημείο ένδον επάρκειας!

Είθε, το αγαθό πνεύμα του κυρ' Αλέξανδρου να μας επισκέπτεται όσο γίνεται συχνότερα, καλή ώρα κατά τις επερχόμενες γιορτές, αλλά και μετά, σε όλη την καινούργια χρονιά.

Χρόνιαπολλά!

Ο κ. Κωστούλας είναι τέως γενικός διευθυντής εταιρειών του ευρύτερου χρηματοπιστωτικού τομέα gcostoulas@gmail.com

[Διαβάστε το άρθρο στο Capital.gr](#)